

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ 18^{ΟΥ} ΑΙ. ΕΩΣ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙ.

(σχ. βιβλ. σελ.23-25)

A. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΙ

Οικονομία

- Το άνοιγμα της Δυτικής Ευρώπης προς την Ανατολή έφερε την ανάπτυξη των εμπορικών σχέσεων Δύσης και Οθωμανικής αυτοκρατορίας.
- Οι παράγοντες που συνετέλεσαν στην οικονομική πρόοδο των Ελλήνων¹ (αλλά και των Εβραίων και Αρμενίων) ήταν:
 - ο η αποστροφή των Τούρκων για το εμπόριο και τη ναυτιλία
 - ο η συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774)², που επέτρεπε την ελεύθερη διέλευση των Στενών σε όσα πλοία ύψωναν τη ρωσική σημαία.
 - ο οι ναπολεόντειοι πόλεμοι, κατά τη διάρκεια των οποίων τα αγγλικά και γαλλικά πλοία είχαν περιορισμένη παρουσία στη Μεσόγειο.
- Αναπτύχθηκαν σπουδαία εμπορικά κέντρα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία (Ιωάννινα, Σμύρνη, Χίος, Θεσσαλονίκη κ.α.) και ενισχύθηκαν οι ελληνικές παροικίες (Βιέννη, Βουδαπέστη, Τεργέστη κ.α.)

Κοινωνία

- Η ορθόδοξη Εκκλησία γενικώς –με εξαίρεση ορισμένους κληρικούς- αντιστρατευόταν τις ιδέες του Διαφωτισμού, από φόβο μήπως κλονιστεί η Ορθοδοξία και κινδυνεύσει ο ελληνισμός.
- Οι **Φαναριώτες**:
 - ο Πήραν την ονομασία τους από το Φανάρι, μια συνοικία της Κωνσταντινούπολης.
 - ο Προέρχονταν από παλιές αρχοντικές οικογένειες.
 - ο Ήταν γλωσσομαθείς και σπουδασμένοι στη Δύση.
 - ο Κατείχαν υψηλά αξιώματα στην οθωμανική διοίκηση (μεγάλοι διερμηνείς, ηγεμόνες στη Βλαχία και Μολδαβία³ κ.α.)
- Οι **προεστοί**:
 - ο Διοικούσαν τις ελληνορθόδοξες κοινότητες
 - ο Ήταν υπεύθυνοι για τη συγκέντρωση των φόρων που πλήρωναν οι Έλληνες στους Τούρκους και την παράδοση τους σε αυτούς.
 - ο Ορισμένοι είχαν μεγάλη περιουσία και επηρέαζαν ακόμα και τους Τούρκους αξιωματούχους.
- Οι **έμποροι** και οι **καρaboκώρηδες**
 - ο Πλούτιζαν από τη διεξαγωγή του εμπορίου
 - ο Έμποροι των παροικιών διέδιδαν στις ιδιαίτερες πατρίδες τις νέες ιδέες και διέθεταν χρήματα για σχολεία, υποτροφίες και δασκάλους.
- Οι **κλέφτες**
 - ο Αυτοί ήταν κυνηγημένοι ή μη αγρότες που από τα καταφύγια προς τα βουνά εξορμούσαν ληστεύοντας κατοίκους.
 - ο Περιθάλπονταν από αγρότες ή ποιμένες
 - ο Για το λαό ήταν οι αδούλωτοι άνθρωποι. Γι' αυτό τους ύμνησε και τους έκλαψε (τα γνωστά κλέφτικα τραγούδια)
 - ο Συχνά γίνονταν αρματολοί
- Οι **αρματολοί**
 - ο Ήταν ένοπλα σώματα στην υπηρεσία των Τούρκων
 - ο Συχνά αρματολοί γίνονταν κλέφτες.
- Οι **αγρότες**
 - ο Ξεπερνούσαν το 80% του πληθυσμού
 - ο Καλλιεργούσαν κτήματα κρατικά ή ιδιωτικά (Τούρκων αλλά και Ελλήνων)
 - ο Ζούσαν σε σκληρές συνθήκες

¹ Η οικονομική άνοδος των Ελλήνων ήταν αποτέλεσμα των διεθνών συγκυριών, της διεθνούς πολιτικής (ναπολεόντειοι πόλεμοι, ρωσοτουρκικοί πόλεμοι)

² Με αυτή τερματίστηκε ο πρώτος ρωσοτουρκικός πόλεμος της Αικατερίνης Β' με την Οθωμανική Αυτοκρατορία (1769-1774). Η Ρωσία επέβαλε τη θέλησή της. Κοντά στα άλλα, όσα ελληνικά πλοία ύψωσαν ρωσική σημαία διέπλεαν ανεμπόδιστα τα στενά. Έτσι οι Έλληνες ναυτικοί μετέφεραν εμπορεύματα και από τον Εύξεινο Πόντο πλουτίζοντας.

³ Στις παραδουνάβιες ηγεμονίες. Έτσι ονομάζονταν η Βλαχία και η Μολδαβία που ήταν αυτόνομες- τμήματα της οθωμανικής αυτοκρατορίας- και στις οποίες ως την ελληνική επανάσταση διορίζονταν (οσποδάροι) Φαναριώτες. Σε αυτές είχαν δοθεί δικαιώματα αυτοδιοίκησης, αλλά δεν είχαν την ανεξαρτησία ώστε να ασκούν εξωτερική πολιτική.

- Οι **ναύτες** και οι **εργαζόμενοι** στις εμπορικές επιχειρήσεις
 - ο Αρχικά ήταν λίγοι, αυξάνονταν όμως με την επέκταση του εμπορίου.

B. ΚΙΝΗΜΑΤΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

- **Ορλοφικά (1770)**
 - ο Ονομάστηκαν έτσι από τους αδελφούς Ορλόφ
 - ο Υποκινήθηκαν από τη Ρωσία
 - ο Έλαβαν χώρα κυρίως στην Πελοπόννησο
 - ο Καταπνίγηκαν
- **Κίνημα Λάμπρου Κατσώνη**
 - ο Υποκινήθηκε κι αυτό από τη Ρωσία
 - ο Εκδηλώθηκε στα νησιά του Αιγαίου
 - ο Απέτυχε κι αυτό
- **Σύγκρουση Σουλιωτών από τον Αλή Πασά (1789-1804)**
 - ο Κατέληξε σε φυγή των Σουλιωτών από την πατρίδα τους

Γ. Ο ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ

- Είναι το πνευματικό κίνημα που διέδιδε τις ιδέες που ευρωπαϊκού Διαφωτισμού στους Έλληνες, με σκοπό να τους αφυπνίσει και να τους προετοιμάσει για τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα.
- Φορείς της διάδοσής του ήταν κυρίως οι έμποροι και οι ταξιδευτές στην Ευρώπη.
- Χώρος ανάπτυξης ήταν οι παροικίες και τα εμπορικά κέντρα του ελληνισμού (Σμύρνη, Ιωάννινα, Χίος).
- Βασικές **θέσεις** των Διαφωτιστών:
 - ο Ο αρχαιοελληνικός πολιτισμός μπορούσε να συμβάλει αποφασιστικά στην απελευθέρωση των Ελλήνων.
 - ο Η εκπαίδευση έπρεπε να θεμελιωθεί στις θετικές επιστήμες, να γίνεται στη λαϊκή γλώσσα και να προετοιμάσει τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα.
- Οι αντιδράσεις στο κίνημα προέρχονταν κυρίως από εκκλησιαστικούς λόγιους, που αποσκοπούσαν στη διατήρηση της θρησκευτικής παράδοσης και της αρχαϊζουσας γλώσσας μέσω της εκπαίδευσης.

Κυριότεροι εκπρόσωποι του Νεοελληνικού Διαφωτισμού:

- **Ρήγας Βελεστινλής (1757-1798)**
 - ο Στο έργο του **Νέα Πολιτική Διοίκηση** πρότεινε τη δημιουργία μιας «Ελληνικής Δημοκρατίας» που θα απλωνόταν σε όλη τη Βαλκανική αντικαθιστώντας την Οθωμανική Αυτοκρατορία με ίσα δικαιώματα για όλους τους κατοίκους της.
 - ο Δοκίμασε να εφαρμόσει το σχέδιό του αλλά προδόθηκε και εκτελέστηκε.
- **Ανώνυμος (1806)**
 - ο Ονομάστηκε έτσι ο συγγραφέας του έργου «**Ελληνική Νομαρχία**» (1806) και θαυμαστής του Ρήγα, ο οποίος καλεί τους Έλληνες να στηριχτούν στις δικές τους και μόνο δυνάμεις.
- **Αδαμάντιος Κοραΐς (1748-1833)**
 - ο Θεωρούσε τη μόρφωση αναγκαία προϋπόθεση για την απόκτηση της ελευθερίας
 - ο Υποστήριζε τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης.
 - ο Τασσόταν υπέρ μιας γλώσσας απαλλαγμένης από τις ξενικές λέξεις και εμπλουτισμένης με λέξεις της αρχαίας ελληνικής (ακολουθούσε τη «μέση οδό» στο γλωσσικό ζήτημα)
- Ο **Ιώσηπος Μοισιάδακας** και ο **Δημήτριος Καταρτζής** ήταν υπερασπιστές της λαϊκής γλώσσας.
- Ο **Κωνσταντίνος Κούμας** υποστήριζε μοντέρνες μεθόδους διδασκαλίας
- Ο **Θεόφιλος Καΐρης** υπερασπιζόταν τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης.